

HUOM! Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne. Rinnakkaistallenne saattaa erota alkuperäisestä sivutuksestaan ja painoasultaan.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Alasalmi T. (2021). Pedagoginen käsikirjoitus ja oppimismuotoilu. Teoksessa Leiding, S. & Tapio, E. (toim.) *Samassa verkossa : näkökulmia äidinkielen ja kirjallisuuden verkko-opetukseen*. Äidinkielen opettajain liitto.

PLEASE NOTE! This is an electronic self-archived version of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version:

Alasalmi T. (2021). Pedagoginen käsikirjoitus ja oppimismuotoilu. In Leiding, S. & Tapio, E. (eds.) *Samassa verkossa : näkökulmia äidinkielen ja kirjallisuuden verkko-opetukseen*. Äidinkielen opettajain liitto.

Pedagoginen käsikirjoittaminen ja oppimismuotoilu

Hyvä opetus- ja oppimistilanne voi olla parhaimmillaan yhtä koukuttava kuin jännittävä elokuva tai kirja, joka vie mukanaan. Unohtumaton elämys voi syntyä hyvästä tarinasta, kauniista ilmaisutavasta, huumorista tai vaikkapa sopivasta etenemistahdistista. Kirjailija vie tarinaansa eteenpäin omanlaisillaan keinoilla, ja elokuvaohjaaja kuljettaa katsojansa kohtausten läpi oman näkemyksensä mukaan. Samalla tavalla opettaja on se, joka tahdittaa oppimistilanteen tai verkko-opintojakson rytmin ja sisällön jakamalla lähdeaineistoa tutustuttavaksi, antamalla tehtäviä, tekemällä kysymyksiä ja herättelemällä keskustelua.

Olipa kyseessä sitten kirja, elokuva tai opetustilanne, onnistuneen kokonaisuuden salaisuus on hyvä käsikirjoitus. Opetustyön osalta puhutaan pedagogisesta käsikirjoittamisesta, jolla tarkoitetaan yleisellä tasolla opetustilanteeseen osallistuvien osapuolten välisen tavoitteellisen vuorovaikutuksen suunnittelua. Käytännössä pedagoginen käsikirjoittaminen on usein oppimistilanteen rytmitystä ja oppimista edistävien tehtävien vaiheistamista eli tietynlaisen oppimispolun rakentamista (Ruhalahti, 2014), mutta myös käytettävien opetusmenetelmien valintaa. Jos pedagogisella käsikirjoituksella rakennetaan pelkästään verkossa tapahtuvaa oppimista, vuorovaikutus voi olla myös opiskelijan ja oppimateriaalin tai oppimisympäristön välistä toimintaa. Verkko-oppimisessa opettaja ei ole aina läsnä, jolloin käsikirjoituksen avulla määritellään vuorovaikutus tai toimintamuodot siten, että oppiminen on tehokasta ja ohjattua ja ettei opiskelija kokisi olevansa prosessissa yksin.

Toisin kuin esimerkiksi elokuva- tai näytelmäkirjoitus, pedagoginen käsikirjoitus ei sisällä yksityiskohtaista kuvausta siitä, mitä opettaja tai opiskelija milläkin hetkellä tekee tai mitä luokkahuoneessa tai verkko-oppimisympäristössä tapahtuu. Tällainen opetustilanteen skeema voi toki olla pedagogista käsikirjoitusta laativan opettajan mielessä, mutta itse käsikirjoituksessa tapahtumat ovat tiivistetyssä muodossa. Erilaiset oppimisen teot kuvataan yleisesti: kun tietyssä oppimistilanteen vaiheessa opiskelija lukee, katsoo videoita tai kirjoittaa, se kuvataan pedagogisessa käsikirjoituksessa ”itsenäiseksi opiskeluksi”. Kun tehtävässä vaaditaan ryhmässä keskustelua ja viestintää eri välineitä käyttäen, vaihe merkitään usein ”ryhmätyöskentelyksi”. Pedagogiseen käsikirjoitukseen ei lisätä esimerkiksi tehtävänantoja täysimittaisina, vaan ne kirjataan siihen otsikkotasolla.

Pedagoginen käsikirjoitus on kuin tietokirjan sisällysluettelo tai romaanin tai elokuvan synopsis. Sen tarkoitus on kuvata oppimistilanteen juonta ja rakennetta (Marstio, 2020) sekä pedagogisia ratkaisuja eli taustalla olevia käytänteitä, arvoja ja malleja, joiden mukaan opetusta halutaan järjestää ja toteuttaa (Virtanen, 2020). Onkin olennaista ymmärtää, että pedagogista käsikirjoittamista ohjaa usein joko tietty organisaation valitsema tai yksilön omaan oppimiskäsitykseen perustuva pedagoginen malli. Voidaan ajatella, että opettajan omaksuma pedagoginen malli ohjaa käsikirjoittamista samaan tapaan kuin vaikkapa elokuvamaailmassa tietyn genren ilmaisuperinne ja siihen kuuluvat käytännöt ohjaavat elokuvan käsikirjoitusta. Supersankarielokuvat etenevät aina samaa kaavaa varioiden, ja samalla lailla tietyn pedagogisen mallin mukaan käsikirjoitettu opintojakso etenee usein hyvin arvattavasti. Esimerkiksi pakopelipedagogiikkaa hyödyntävä opintojakso rakentuu tietynlaisen ongelmalähtöisen mallin mukaan suunnitellun käsikirjoituksen varaan.

Kun jokin uusi pedagoginen toimintamalli lanseerataan, siitä saattaa tulla niin suosittu, että kaikki muokkaavat opintojaksojaan kilvan suosittu mallin mukaiseksi. Esimerkiksi Turkissa toimiva Istanbulin MEF University on ottanut käänteisen opetuksen mallin kaiken opetustoiminnan perustaksi. Suomessa perusopetuksen opetussuunnitelman ilmiöpohjaisuus ohjaa puolestaan ongelmaperustaisen oppimisen tai projektioppimisen mallin mukaiseen pedagogiseen toimintaan (Opetushallitus, 2015). Vanhoja pedagogisia malleja muokataan jatkuvasti nykyolosuhteisiin – kuten vaikkapa koronapandemian pakottamaan etäopiskeluun – soveltuvaksi. Vanhojen mallien rinnalle kehitetään jatkuvasti uusia malleja kasvatustieteelliseen tutkimukseen nojaten opetuslalla esiin nousevien ilmiöiden pohjalta ja oppijoiden tai työelämän tarpeiden muuttuessa. Esimerkkinä mallien muokkauksesta toimii Jyväskylän yliopistossa kehitetty laatu aikaoppimisen toimintamalli (primetime learning), joka perustuu käänteisen oppimisen ja ongelmaperustaisen oppimisen yhdistelmään ja jonka taustalla vaikuttavat keskeisesti sekä opettajan että opiskelijoiden tehokas ajankäyttö ja tarvittavat työelämä- ja vuorovaikutustaidot (Koskinen, Maunuksela, Lehtivuori, Lämsä & Löytäinen, 2017).

Toisaalta jos olemassa olevia pedagogisia malleja ei tunneta tai niiden käytöstä ei ole tarpeeksi kokemusta omassa organisaatiossa, oppimisen pedagoginen uudelleenmuotoilu ja käsikirjoittaminen voi olla haastavaa. Koronapandemia keväällä 2020 osoitti esimerkiksi sen, että lähiopetuksen yhtäkkinen muotoilu etäopetukseksi olisi monin paikoin vaatinut

paitsi kokemusta verkko-opettamiseen sopivista malleista, myös aikaa etäopetuksen ja oppimisprosessien huolelliseen käsikirjoittamiseen.

Käsikirjoittamista vai muotoilua?

Pedagogisen käsikirjoittamisen käytännöt ovat kehittyneet erityisesti 2010-luvulla oppimisen muotoilun tai oppimismuotoilun ajattelun yleistyessä. Oppimismuotoilua ajattelun juuret ovat palvelumuotoilussa ja asiakkuusajattelussa sekä ohjelmistokehityksessä, käytettävyytutkimuksessa ja käyttäjälähtöisessä palveluiden kehittämisessä. Asiakkuusajattelu on rantautunut hiljalleen myös julkiselle sektorille, vaikka Suomessa opetusalaalla se on ollut moniin muihin maihin verrattuna maltillista (Vuorikoski & Räisänen, 2010). Asiakkuusajattelu löysi ensin kaikupohjaa eritoten aikuiskoulutuksessa, mutta nykyisin opiskelija tunnustetaan asiakkaana myös ammatillisella toisella asteella. Opiskelijan katsotaan käyttävän asiakkaan roolissa koulutukseen osallistuessaan osaamisen kehittämisen palveluita, joita opettajat tuotteistavat ja koulutusorganisaatio myy (Löf, 2019). Vaikka itseohjautuvuuden vaatimus edellyttää opiskelijaa toimimaan aktiivisena subjektina ja omien opintojensa tasavertaisena suunnittelijana, opetuksen tarkoitus on tarjota opiskelijoille ”asiakaskokemuksia erilaisissa kohtaamisissa” (Löf, 2019).

Samalla tavalla kuin palvelumuotoilussa tavoitellaan hyvää asiakaskokemusta, oppimismuotoilun tarkoituksena on tuottaa hyvä oppimiskokemus. Oppimismuotoilulla on yhtymäkohtia myös konstruktivistisesta oppimiskäsityksestä johdettuun elämyspedagogiikkaan, jonka taustalla vaikuttaa myös brittiläis-amerikkalainen kokemuksellisen oppimisen perinne. Elämyspedagogiikka voidaan määritellä monilla eri tavoin, mutta oleellista siinä on oppimisen prosessin korostaminen ja elämysten sekä kokemusten pohjalta oppiminen (Karppinen, 2005). Ohjausprosessien ja opintojaksojen asiakaslähtöisellä muotoilulla pyritään tekemään tarjottavista palveluista – kurseista ja tutkinnoista – opiskelijoille merkityksellisiä elämyksiä tuottavia sisältökokonaisuuksia, joiden pohjalta tapahtuu oppimista ja osaamisen kehittymistä.

Oppimismuotoilua voidaan toisaalta kritisoida siitä, että pelkän hyvän oppimiskokemuksen tavoittelu ohjaa yksipuoliseen ja kapea-alaiseen elämishakuisuuteen. Jos opintojaksolla painotetaan vain hyvää kokemusta ja elämystä, pedagoginen näkökulma jää uupumaan, ja kokemus on verrattavissa vapaa-ajan toimintaan (Karppinen, 2005). Myös kognitiivinen psykologia korostaa sitä, että oppimiseen vaaditaan tunnekokemuksen ja kognition

yhdistäminen (Räsänen, 2015). Pelkän kokemuksen tai elämyksen perusteella oppimista ei siis tapahdu, ellei oppimiskokemusta ja oppimistilanteen aikaansaamaa tunnetta ohjata kognition kautta koetun reflektiiviseen tulkintaan.

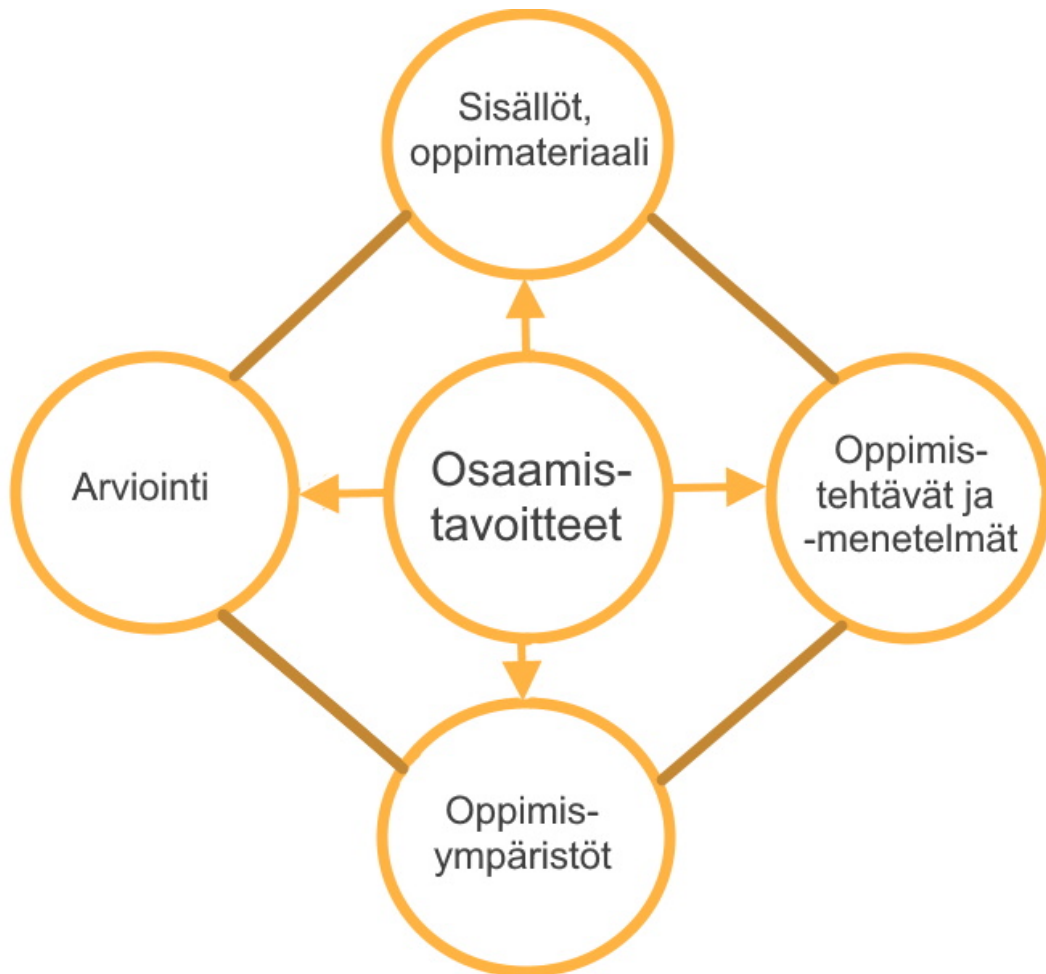
Tähän pyritään oppimismuotoilun prosessissa pedagogisella käsikirjoittamisella. Opiskelijan kokemus voi jäädä pinnalliselle elämystasolle, jos oppimisen polkua ei ole huolellisesti suunniteltu. Oppimismuotoilu on nimenomaan oppimisen suunnittelua, ei opetuksen suunnittelua. Pedagogisen käsikirjoittamisen tarkoitus onkin luoda polku, jossa opiskelijalle tarjotaan paikkoja ja tapoja yhdistää koettuja asioita teoreettiseen tietoperustaan ja mm. oman toiminnan pohdintaan. Kokemus voi syntyä verkkokurssillakin monella tavalla: lukiessa aineistoja, keskustellessa tai työskennellessä muiden kanssa, katsellessa videoita tai erilaisien toiminnallisten menetelmien kautta. Opintojaksolle suunniteltujen tehtävien avulla taas tähdätään kokemusten ja kokeilujen vaikuttavuuteen, ja niiden tarkoitus on tuoda näkyväksi yksilön toiminnan ja ajattelun kehittymistä eli oppimista.

Tavoitteet käsikirjoituksen punaisena lankana

Oppimismuotoiluajattelu on synnyttänyt muotoiluprosessin tueksi monenlaisia malleja ja menetelmiä. Opetusalalla näistä tunnetuimpia lienevät Gilly Salmonin Carpe Diem-menetelmä sekä Diana Laurillardin kuuteen erilaiseen oppimisen tapaan nojautuva ABC Learning Design. Näiden tunnettujen mallien etuna on se, että ne tarjoavat valmiita oppimismuotoiluideologian mukaisia pohjia tai sapluunoita käsikirjoituksen tekemiselle, ja ne opastavat myös visuaalisen käsikirjoituksen tekoon eli niin sanotun storyboardin laatimiseen. Suomessakin on kehitetty vastaavanlaisia menetelmiä ja mallipohjia (mm. FITechin oppimismuotoilupakki ja eOppivan oppimismuotoilusapluunat).

Muotoiluun tarkoitetut mallipohjat voivat olla erilaisia eri menetelmissä, mutta niillä on pari yhteistä tekijää. Ensinnäkin kaikissa lähdetään suunnittelussa liikkeelle asiakkaan tai opiskelijan kokemuksesta tai tarpeesta. Toiseksi kaikissa malleissa ehdottoman tärkeää on oppimistavoitteiden määrittely ja niiden näkyvä kuljettaminen läpi koko opintojakson. Opiskeluaineiston, oppimistehtävien ja opiskelutapojen, arvioinnin sekä käytettävien oppimisympäristöjen ja muiden digivälineiden linjakkuus suhteessa opintojakson tavoitteisiin onkin oppimismuotoilussa oleellinen keino, jolla opintojaksosta pyritään

saamaan myös oppimistulosten kannalta onnistunut. Samalla linjakkuus toki tehostaa hyvää oppimiskokemusta.

Kuva 1. Oppimismuotoiluprosessin osa-alueet suhteessa osaamistavoitteisiin.

Tuija Marstio vertaa verkko-oppimismuotoilun prosessissa pedagogisen käsikirjoituksen tärkeyttä talonrakennuksessa käytettäviin pohjapiirustuksiin ja oppimiskokemuksen opiskelijalähtöistä muotoilua talon asukkaiden toiveiden kuuntelemiseen suunnitteluvaiheessa (Marstio, 2020). Mutta käsikirjoittaminen lähtee aina tavoitteista, ja talometaforaan viitaten pohjapiirustus tarvitsee sekä arkkitehdin vision että sen yhdistämisen talon tulevien asukkaiden tarpeisiin ja toiveisiin. Opintojaksolle osallistuvien opiskelijoiden toiveet ja odotukset on aina suhteutettava tavoitteisiin, jotka yleensä määritellään opetussuunnitelmassa. Oppimistavoitteita ei yksinkertaisesti voi sivuuttaa pedagogisessa käsikirjoituksessa, tai muuten oppimiskokemus jää merkityksettömäksi. Verkko-opintojaksolla on hyvä miettiä, miten opiskelija pystyisi asettamaan omia tavoitteitaan valmiiksi annettujen kurssikohtaisten tavoitteiden lisäksi ja miten verkko-oppimisympäristössä pystytään seuraamaan tavoitteiden saavuttamista. Se voi tarkoittaa

erilaisten tarkistuslistojen käyttöä tai itsearviointitehtäviä opettajan antaman jatkuvan palautteen ja kurssin lopussa tehtävän summatiivisen arvioinnin lisäksi.

Pedagogisesta käsikirjoituksesta visuaaliseen storyboardiin

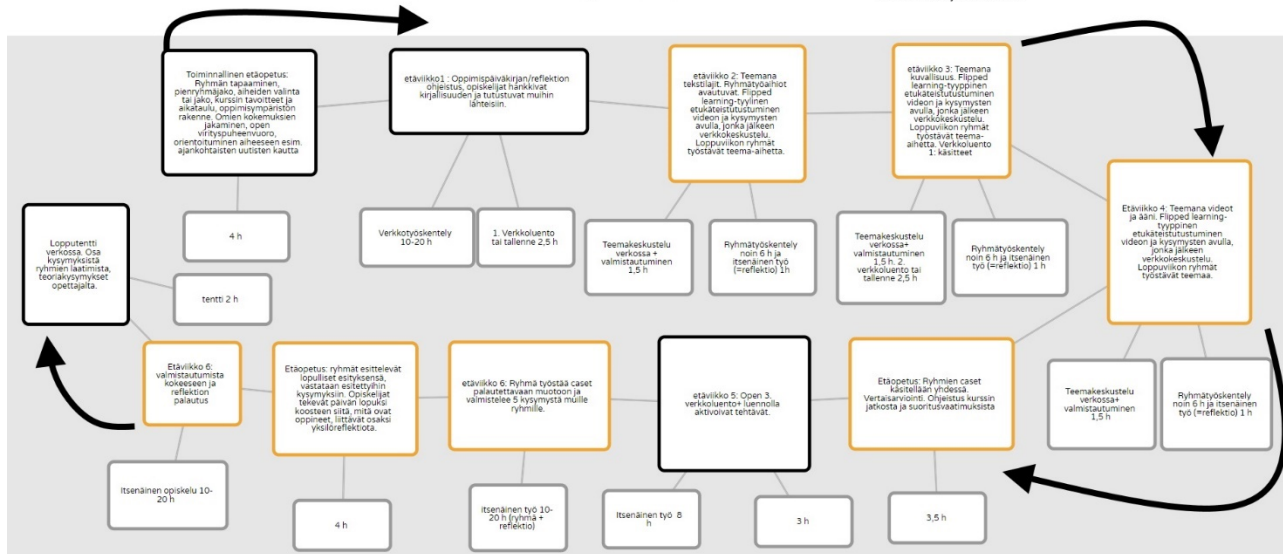
Oppimistavoitteiden viitekehystä lukuun ottamatta pedagogiselle käsikirjoitukselle ei ole vakiintunutta sisältöä tai muotoa. Jotkut käsikirjoitukset ovat suppeampia ja toiset yksityiskohtaisempia. Erityisesti verkko-oppimisen suunnitteluun sopivissa valmiissa käsikirjoituspohjissa ja storyboard-mallipohjissa korostetaan usein moduulirakennetta: oppijan odotusten jäsentämisen ja tavoitteenasettelun jälkeen opiskelulle luodaan selkeät vaiheet, jotka voivat perustua joko sisältöteemoihin, pilkottuihin osaamistavoitteisiin, viikkoetenemiseen, taitotasoihin tai muunlaiseen jaotteluun kuten vaikkapa prosessityöskentelyn vaiheisiin. Moduuleihin suunnitellaan seuraavaksi tavoitteiden saavuttamista tukeva opiskeluaineisto, oppimistehtävät ja työskentelymuodot.

Lisäksi on tärkeä sisällyttää käsikirjoitukseen jollain tasolla arvioinnin ja palautteenannon menetelmät ja arviointikriteerit sekä ohjauksen muodot ja toimintatavat. Vasta lopuksi pohditaan käytettäviä välineitä, ja ne valitaan pitkälti pedagogisten ratkaisujen perusteella. Ei siis ole tarkoituksenmukaista, että opettaja suunnittelee oppimista tietyn työkalun, sovelluksen tai alustan ympärille, ellei kyseessä ole olennaisesti pedagogiseen malliin (kuten esim. tietyn alan simulaatio-opetukseen) liittyvä väline.

Opintojakso 1: Tekijänoikeuden perusteet 3 op (mustalla)
 Opintojakso 2: Tekijänoikeudet käytännön työssä 2 op (oranssilla)
 Harmaalla arvio opiskelijan työ määrästä/kuormittavuudesta

Tavoitteet, opintojakso 1
 - Tunnet tekijänoikeuslain asettamat vaatimukset omassa työssäsi
 - Osaat tekijänoikeuteen liittyvät käsitteet ja tunnistat tekijänoikeudellisia ongelmia
 - Tiedät, millaisia sopimuksia ja lupia tekijänoikeuksiin liittyy
 - Tunnet Creative Commons-lisenssit ja toimintatavat

Tavoitteet, opintojakso 2
 - Hallitset eri aineistolajeihin liittyvät tekijänoikeuksien sallimat käytettävät
 - Toimit digiluvan ja oppilaitosten ohjeiden ja lupien mukaisesti
 - Osaat ratkaista tekijänoikeuksiin liittyviä ongelmia ja huolehdit oman aineistosi tekijänoikeuksista

Kuva 2. Esimerkki pedagogisesta käsikirjoituksesta viikkomuodossa yhdistyen teemajaotteluun. Käsikirjoitukseen on kirjattu ajatuskarttatyylisesti viivoilla toisiinsa yhdistettyjä laatikoita, joissa kuvataan työskentelymuotoja, etäopetuksen paikat, etäviikkojen teemat ja tehtävät sekä arviointiin liittyviä tapoja. Käsikirjoituksen mukana kulkee arvio opiskelijan työn määrästä.

Verkoalustoilla modulaarinen käsikirjoitus näyttäytyy lopullisessa ilmiössä tyypillisesti tietynlaisena sivurakenteena: väliotsikoina, välilehtinä, osioita, lohkoina tai kanavina. Toki ulkoasu ja käyttäjän kokemus voi lopulta vaihdella käytettävästä alustasta riippuen. Verkko-opintoja voi käsikirjoittaa hyvinkin erilaisiksi ilmentymismuodoiksi ja sama käsikirjoitus voi näyttää toteuttaessaan erilaiselta eri alustoilla. Käytettävä verkko-opinimisen alusta on hyvä ottaa käsikirjoitusvaiheessa huomioon, mutta toisaalta teknisten ratkaisujen ei kannata antaa ohjata oppimismuotoilua liikaa. Useimmiten kaikille yleisimmille ja tutuille oppimisalustoille voi rakentaa käsikirjoituksessa muotoillun oppimisen polun – tavalla tai toisella. Digivälineet eivät tuo minkäänlaista lisäarvoa, jos työkaluja käytetään väärin, niiden käyttö aiheuttaa kohtuuttomia ponnisteluja ja lisätyötä tai jos niistä ei ole oppimisen kannalta mitään erityistä hyötyä. Tällaisissa tapauksissa oppimisprosessin kokemus kokonaisuutena voi olla huono tai todellinen kokemus ei vastaa suunniteltua lainkaan.

Opintojakson pedagoginen käsikirjoitus voi sisältää oppimispolun visualisoinnin, tai käsikirjoituksen voi laatia kokonaan visuaalisessa muodossa. Visuaalinen käsikirjoitus tai

storyboard kertoo erityisesti opiskelijalle sen, miten opiskeluprosessi etenee. Visuaalisen mallin laatiminen ei ole lopulta kovinkaan vaikeaa. Jäsennä, mitä opiskelija tekee opintojakson aikana ja listaa ne verbeiksi. Mieti, millainen kuva vastaa kutakin verbejä ja tee kuvista vaikkapa aikajana.

Kuva 3. Esimerkki oppimisprosessista visuaalisesti jäsennettynä aikajanalle. Teksti kuvaa, mitä opiskelijan täytyy tehdä kussakin vaiheessa ja kuva tukee tekstiä. Kuvaa ja jäsennä (kynän kuva), reflektoi (ajatuskupla), etsi ja analysoi (suurennuslasi), pohdi (hehkulamppu) ja arvioi (tähti).

Visuaalisen käsikirjoituksen voi tehdä myös taulukkona, ajatuskarttana, erilaisina kaavioina tai kuvioina, ja siinä voi yhdistellä tekstiä ja kuvia. Visuaalisen käsikirjoituksen voi pelkistetyssä muodossa jakaa opiskelijoille ja lisätä verkkokurssille, ja siinä olevia kuvaelementtejä voi käyttää verkkoalustalla jäsentämään siellä olevia aineistoja ja tehtäviä. Jos kuvakäsikirjoituksen jakaa opintojaksollaan opiskelijoilleen, on kiinnitettävä huomiota myös sen saavutettavuuteen.

Universaalia muotoilua kaikille

Vaikka erilaisia muotoilupohjia on paljon olemassa, verkko-opintojen käsikirjoittamiseen on vaikea antaa toimivaa yleispätevää mallia. Yksi tykkää nopeatempoisesta kurssista, toinen keskusteleavasta ja kolmas visuaalisesti miellyttävästä ulkoasusta. On kuitenkin olemassa periaatteita, jotka tekevät oppimisesta kaikille helpompaa.

Laki digitaalisten palveluiden tarjoamisesta toi saavutettavuusvaatimukset myös julkiselle sektorille ja opetusalan järjestelmiin. Saavutettavuuskriteerit asettavat verkkokurssien

muotoilulle ja toteuttamiselle paljon reunaehtoja. Jos opettaja laatii käsikirjoitusta verkossa toteutettavalle opintojaksolle, saavutettavuus on huomioitava heti suunnittelun alkuvaiheessa. Vähimmillään se tarkoittaa kriteerien täyttämistä vaikkapa oppimateriaalin teksti- ja mediavastineiden osalta, oppimisympäristön tarkkaan mietittyä visuaalista ulkoasua ja kurssin rakenteen selkeyttä, mutta myös käytettävien välineiden kriittistä pohdintaa käytettävyyden ja ymmärrettävyyden näkökulmasta. Lopulta saavutettavan sisällön tekeminen ei ole sen kummempi asia kuin tekijänoikeuksien huomioiminen opetuksessa.

On olemassa universaaleja oppimisen muotoilun periaatteita, jotka amerikkalainen Cast.org-järjestö on lanseerannut. Ne noudattavat kansainvälisiä saavutettavuusstandardeja, mutta ovat niitä laajemmat ja selkokielisemmät. Nämä Universal Design for Learning-periaatteet ovat yleispäteviä linjauksia opetuslalla toimiville siitä, miten oppimateriaalia ja oppimisprosesseja suunnitellaan kaikille käyttäjille sopiviksi, huolimatta opiskelijoiden mahdollisista fyysisistä, psyykkisistä tai taloudellisista esteistä tai vaikeuksista. UDL-periaatteista ei ole virallista suomennosta, ja ne tunnetaan vielä kovin huonosti.

Kyseiset periaatteet voi tiivistää helposti niiden kolmeen pääteemaan, joiden alla on lukuisia alakategorioita. Opettajan tulisi opintojaksoa käsikirjoittaessaan miettiä, miten hän sisällyttää seuraavat elementit kurssinsa toteutukseen:

1. Erilaiset monikanavaista oppimista tukevat tavat havainnollistaa opittavaa asiaa
2. Erilaisten itseilmaisun keinojen ja toimintamuotojen tarjoaminen
3. Oppijan sitouttaminen erilaisilla tavoilla sekä oppijan opiskeluprosessin ja henkilökohtaisten oppimisstrategioiden tukeminen.

Periaatekokoelman ensimmäinen kohta alakategorioineen antaa ohjeita käytettävän oppimateriaalin valintaan ja sen monimuotoiseen käyttöön. Toinen kokonaisuus korostaa tarvetta erilaisille vaihteleville työskentelymuodoille ja viestintätavoille, ja kolmas kokonaisuus nostaa esiin motivoinnin, sitouttamisen sekä tavoitteellisen ohjauksen tarpeen sekä henkilökohtaisella että yhteisöllisellä tasolla.

Hitti vai huti?

Jokainen opettaja haluaa suunnitella ja tarjota hyvää opetusta. Hyviä käytäntöjä ja toimivia malleja myös jaetaan nykyään paljon ja erityisesti hanketoiminnassa pyritään hiomaan kokeiluista pedagogisia timantteja. Usein pedagogiseen käsikirjoittamiseen toivotaan toimivaa sapluunaa, joka tuottaisi etenkin verkko-opintojaksosta varman hitin tavoitteista, aiheesta tai oppimateriaalista riippumatta. Verkkokursseille ja monimuoto-opetukseen kaivataan valmiita pohjia ja helppoja valmisratkaisuja. Opetusalalla kehitellään lähes kilpaa uusia pedagogisia malleja verkko-oppimisen suunnittelun tueksi, sillä uuden mallin mukaan muotoillulla opintojaksoilla on usein mukana uutuudenviehätys – tarinallinen tai toiminnallinen koukku, jolla oppijat pyritään saamaan oppimisen imuun. Oppimismuotoilun tarkoitus onkin auttaa kiteyttämään erilaisten pedagogisten mallien avulla koko opintojakson juju eli punainen lanka, joka motivoi oppimaan. Opintojaksolla oppijat koukuttava elementti voi olla vaikkapa oikea-aikaisuus, dialogisuus, haasteiden optimointi tai jämäkkä ohjaus. Usein ”se jokin” juju löytyykin vasta soveltamalla jotain tiettyä pedagogista mallia.

Hittielokuvan kaavaa noudattamalla saadaan aikaan tasalaatuisia viihde-elämyksiä, ja saman voisi ajatella pätevän myös oppimisessa. Mutta voiko oppimiskokemuksesta tulla liian tylsä ja tasapaksu, jos se toistaa aina samaa kaavaa eli se on muotoiltu aina samanlaisen pedagogisen mallin mukaan? Elokuvafestivaalien helmiä ja pääpalkintojen voittajia ovat usein vähän erikoisemmat tuotannot, joissa on yllättäviä tai vahvoja elementtejä näyttelijänsuorituksista juonenkäänteisiin. Samalla tavalla myös opettaja tai opiskelijat voivat olla verkko-opintojakson tähtiä, vaikka opintojakson käsikirjoitus tuntuisikin itsestä tavanomaisen keskinkertaiselta.

Kun pedagogista käsikirjoitusprosessia tehdään oppimismuotoiluajattelun kautta, tarkoituksena ei ole luoda verkko-opintojaksosta kerralla pysyvää monumenttia. Oppimismuotoilu on iteratiivinen prosessi, jossa käsikirjoituksen kuuluu elää ja hioutua useiden työstövaiheiden ja kokeiluiden kautta. Joskus jonkin uuden opetusmenetelmän kokeileminen saattaa tuntua opettajasta epäilyttävältä, mutta lopulta se voikin toimia verkko-oppimisessa ja osaamistavoitteiden saavuttamisessa yllättävän hyvin. Verkko-oppimisen muotoilussa olisi annettava sijaa myös improvisaatiolle ja sille, että oppijat täydentävät tai viimeistelevät pedagogisen käsikirjoituksen omalla panoksellaan.

Universal Design for Learning-periaatteet näyttävät korostavan ohjattua ja osittain myös yhteistoiminnallista oppimista. Niiden pohjana on opettajan vahva rooli ja vastuu oppimisen kokonaisvaltaisena fasilitaattorina. UDL-periaatteiden mukaan käsikirjoitetulla opintojaksolla opettajan rooli ei ole häivyttää itseään vaan opettajan läsnäololle on selkeä tarve. Verkkokursseja suunnittelevan opettajan kannattaa perehtyä näihin periaatteisiin kunnolla, sillä niiden mukaan toimimalla on vaikea epäonnistua. Tavoitteellisuus, yksilöllisten oppimistarpeiden tasapainottaminen yhteisöllisen tekemisen kanssa, monikanavaisuus, työtapojen vaihtelevuus ja optimaalisesti haastava autenttinen tekeminen ovat hyviä ohjenuoria minkä tahansa verkko-opintojakson perustaksi. Näillä käsikirjoitat kurssin, joka toimii kaikille ja josta opiskelijat varmasti pitävät. Ja ehkä tärkeimpänä: jos tarjoat sopivalla tasolla ohjausta, palautetta ja läsnäoloa, verkkokurssisi on takuuvarma hitti.

Lähteet

CAST.2018. Universal Design for Learning Guidelines versio 2.2. Saatavana:

<http://udlguidelines.cast.org/>

Huhtanen, A. 2019. Verkko-oppimisen muotoilukirja. Käytännön työkaluja laadukkaaseen verkko-oppimiseen muotoiluun. Aalto-yliopisto: Fitech Network University.

Karppinen, S. 2005. Seikkailullinen vuosi haastavassa luokassa. Etnografinen toimintatutkimus seikkailu- ja elämyspedagogiikasta. Oulu: Oulun yliopisto.

Koskinen, P., Maunuksela, J., Lehtivuori, H., Lämsä, J. & Löytäinen, T. 2017. Laatuaikaoppiminen – vuorovaikutteista ja yhteistoiminnallista fysiikan opiskelua. Yliopistopedagogiikka 2017/1. Saatavana:

<https://lehti.yliopistopedagogiikka.fi/2017/07/07/laatuaikaoppiminen-vuorovaikutteista-ja-yhteistoiminnallista-fysiikan-opiskelua/>

Löf, S. 2019. Asiakkuusajattelu toiminnan perustana – valmennus Kaarinassa. Parasta osaamista-hankkeen blogi. Saatavana:

<https://blogit.gradia.fi/parastaosaamista/2019/02/13/asiakkuusajattelu-toiminnan-perustana-valmennus-kaarinassa/>

Marstio, T. 2020. Verkko-opinon muotoilu. Käsikirja. Helsinki: Laurea ammattikorkeakoulu.

Opetushallitus. Ilmiömäinen, ilmiömäistä, ilmiömäisesti. Saatavana:
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/ilmiomainen-ilmiomaista-ilmiomaisesti>. Vierailtu
26.10.2020.

Ruhalhti, S. 2014. Pedagogiset mallit. Esitysmateriaali Docplayer.comissa. Saatavana:
<https://docplayer.fi/7959204-Pedagogiset-mallit-sanna-ruhalhti.html>

Räsänen, M. 2015. Visuaalisen kulttuurin monilukukirja. Helsinki: Aalto yliopiston taiteiden
suunnittelun korkeakoulu.

Virtanen, M. 2020. Oppimista muotoilemassa 1/3. Hiiltä ja timanttia-blogi. Helsinki:
Metropolia ammattikorkeakoulu. Saatavana: <https://blogit.metropolia.fi/hiilta-ja-timanttia/2020/02/12/oppimista-muotoilemassa-1-3/>

Vuorikoski, M. & Räsänen, M. 2010. Opettajan identiteetti ja identiteettipolitiikat
hallintakulttuurin murroksissa. Kasvatus & Aika, 4(4). Saatavana:
<https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68240>